

6. Омельченко Л. М. Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців енергетичного профілю у сучасних умовах [Текст] / Л. М. Омельченко, О. М. Керницький // Вісник Кременчуцького державного університету ім. М. Остроградського. – Кременчук : КрДУ, 2010. – Вип. 3/2010 (62). – С. 169 – 171.

7. Doronina M. Functional harmoni of labour behaviour of the personnel / M. Doronina, A. Polubedova // Економіка розвитку. – 2012. – № 4. – С. 111 – 118.

8. Назарова Г. В. Організаційні структури управління корпораціями : монографія / Г. В. Назарова. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2004. – 408 с.

REFERENCES

Armstrong, M. *Praktika upravleniia chelovecheskimi resursami* [The practice of human resource management]. St. Petersburg: Piter, 2009.

Doronina, M., and Polubedova, A. "Functional harmony of labour behaviour of the personnel". *Ekonomika rozvytku*, no. 4 (2012): 111-118.

Nazarova, G. V. *Orhanizatsiini struktury upravlinnia korporatsiiami* [The organizational structure of management corporations]. Kharkiv: Vyd. KhDEU, 2004.

Omelchenko, L. M., and Kernitskiy, O. M. "Problema formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv enerhetychnoho profilu u suchasnykh umovakh [The problem of professional competence of future specialists energy profile in modern conditions]". *Visnyk Kremenchutskoho derzhavnoho universytetu im. M. Ostrohradskoho*, no. 3 (2010): 169-171.

Pogrebnaia, L. *212 obraztsov dolzhnostnykh instruktсий* [212 samples duty regulations]. Kharkiv: Faktor, 2009.

Rampersad, K. Kh. *Universalnaia sistema pokazateley deiatelnosti: Kak dostigat rezultatov, sokhraniia tselostnost* [Universal system performance indicators: How to achieve results while maintaining the integrity]. Moscow: Alpina Biznes Buks, 2004.

"Zakon Ukrainy «Pro aktsionerni tovarystva» № 514-VI vid 17 veresnia 2008 r. [Law of Ukraine "On Joint Stock Companies» № 514 - VI on September 17, 2008]". <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17>

УДК 379.85

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПОДОРОЖУЮЧИЙ», «ВІДВІДУВАЧ» І «ТУРИСТ»: МІЖНАРОДНИЙ ОБЛІКОВО-СТАТИСТИЧНИЙ ПІДХІД

ВИСОЧАН О. С.

УДК 379.85

Височан О. С. Співвідношення понять «подорожуючий», «відвідувач» і «турист»: міжнародний обліково-статистичний підхід

Досліджено окремі положення міжнародних нормативних документів з економічної статистики, в яких представлено термінологію туристичної галузі. Проаналізовано відмінності між поняттями «подорожуючий», «відвідувач» і «турист» у міжнародній практиці статистики. Узагальнено окремі категорії подорожуючих, які виключаються зі складу відвідувачів відповідно до міжнародної практики статистики туризму. Удосконалено дефініції термінів, пов'язаних із туристичною діяльністю, представлені в Законі України «Про туризм», на основі міжнародного досвіду. Окреслено перспективні напрямки подальших досліджень для розвитку економіки туризму.

Ключові слова: подорожуючий, відвідувач, турист, екскурсант, туристична діяльність

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 17.

Височан Олег Степанович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аналізу, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: mongrasedir@i.ua

УДК 379.85

Высоchan O. S. Соотношение понятий «путешественник», «посетитель» и «турист»: международный учетно-статистический подход

Исследованы отдельные положения международных нормативных документов по экономической статистике, в которых представлена терминология туристической отрасли. Проанализированы различия между понятиями «путешественник», «посетитель» и «турист» в международной практике статистики. Обобщены отдельные категории путешественников, которые исключаются из состава посетителей в соответствии с международной практикой статистики туризма. Усовершенствованы дефиниции терминов, связанных с туристической деятельностью, представленные в Законе Украины «О туризме», на основе международного опыта. Определены перспективные направления дальнейших исследований для развития экономики туризма.

Ключевые слова: путешественник, посетитель, турист, экскурсант, туристическая деятельность

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 17.

Высоchan Олег Степанович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры учета и анализа, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: mongrasedir@i.ua

UDC 379.85

Выsochan O. S. Correlation of Notions «Traveler», «Visitor» and «Tourist»: International Statistical Approach

The article studies individual provisions of international regulatory documents on economic statistics, which represent terminology of the tourist branch. It analyses differences between such notions as traveller, visitor and tourist in the international practice of statistics. It generalises separate categories of travellers that are excluded from the stock of visitors in accordance with the international practice of statistics of tourism. It improves definitions of the terms, connected with the tourist activity, represented in the Law of Ukraine «On Tourism», on the basis of international experience. It identifies prospective directions of further research for development of the economy of tourism.

Key words: traveller, visitor, tourist, excursionist, tourist activity.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 17.

Выsochan Oleg S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Analysis, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: mongrasedir@i.ua

Розвиток туризму в сучасному світі призвів до набуття ним ознак масовості, глобалізованості, соціально-культурної інтегрованості та економічної інтернаціоналізації. Зростання частки туризму у ВВП багатьох країн призводить до необхідності розробки й вдосконалення національних цільових програм на державному та регіональному рівнях, зростання обсягів фінансування проектів, спрямованих на підвищення якості туристичних послуг, створення сучасних туристично-рекреаційних комплексів, вдосконалення маркетингу туристичного продукту на світовому і внутрішньому ринках тощо. Потужний поштовх до розвитку індустрії туризму дало бажання цивілізованого суспільства до збереження миру, міжкультурного діалогу, обміну досвідом, еволюції гуманітарних знань, зростання якості життя. Фінансово-економічна криза останніх років зумовила підвищення інтересу до досліджень, спрямованих на оптимізацію і раціоналізацію різноманітних сфер організації подорожей.

Поряд з цим, прогнози Всесвітньої туристичної організації райдужні: очікується, що у 2030 р. кількість туристів у світі досягне 1,8 млрд осіб при щорічному зростанні 3,3% у період з 2010 по 2030 рр. [1]. Це дозволяє з раціональним оптимізмом розглядати перспективи туризму в Україні та світі як динамічної галузі соціально-економічної діяльності.

Нові принципи надання економічної інформації зумовили необхідність перегляду та уточнення понятійного апарату в сфері туризму. Такі терміни, як «подорожуючий», «відвідувач» і «турист» міцно вкоренилися у професійний та побутовий лексикон, однак почали використовуватися без належного розуміння суттєвих властивостей, зв'язків і співвідношень між ними.

К. Купер у роботі «Туризм: принципи і практика» (Tourism: Principles and Practice), виділяє три принципи, яким повинна відповідати термінологія в сфері туризму: визначення повинні бути недвозначними і легкими для розуміння; визначення повинні бути сформовані з урахуванням прийнятого вживання слів; визначення повинні, наскільки це можливо, сприяти вимірюванню [2, с. 74].

Важливість такого вимірювання, на думку А. К. Бхатті, визначається:

- ✦ необхідністю оцінки обсягів і значущості туризму для конкретного напрямку (країни, регіону чи району в межах регіону);
- ✦ необхідністю планування та розвитку матеріально-технічної бази і об'єктів туристичної інфраструктури;
- ✦ потребами маркетингу і просування, оскільки важливо вдало здійснити профілювання туристів, як фактичних, так і потенційних;
- ✦ необхідністю розуміння туристичних тенденцій і моди;
- ✦ правовими та адміністративними потребами, для обмеження сфери дії законодавчих норм конкретною діяльністю [3, с. 54 – 55].

Суттєвий вклад у вдосконалення та розвиток термінологічної бази економіки туризму останніми роками здійснили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Ж. Богданова [4, 5], С. Житеньов і В. Новіков [6], Л. Савош і Л. Михальчук [7], М. Саранча [8], Н. Стецько [9, 10] та інші. Од-

нак у силу останніх змін у міжнародній практиці статистики економіки туризму дослідження в цьому напрямку знову набули актуальності.

Метою статті є аналіз та вдосконалення існуючого понятійного апарату в сфері економіки професійного туризму. Поставлена мета визначила перелік основних завдань, вирішення яких дозволить її досягнути:

- ✦ дослідити окремі положення міжнародних нормативних документів з економічної статистики, в яких представлено термінологію туристичної галузі;
- ✦ проаналізувати відмінності між поняттями «подорожуючий», «відвідувач» і «турист» у міжнародній практиці статистики;
- ✦ узагальнити окремі категорії подорожуючих, які виключаються зі складу відвідувачів відповідно до міжнародної практики статистики туризму;
- ✦ вдосконалити дефініції термінів, пов'язаних із туристичною діяльністю, представлені в Законі України «Про туризм» на основі міжнародного досвіду;
- ✦ окреслити перспективні напрямки подальших досліджень для розвитку економіки туризму.

Слово «туризм» походить від грецького *ornos* і латинського *ornare*, які означають токарний верстат або круг, рух навколо центрального пункту чи осі [8, с. 105]. Загалом термін «тур» має єврейське походження. На івриті *torah* означає вивчення, навчання, дослідження. Таким чином тур представляє спробу подорожуючого дослідити місце свого відвідання [11, с. 49].

Основними документами, які дають можливість простежити взаємозв'язок між поняттями «подорожуючий», «відвідувач» і «турист», є «Концепції, визначення і класифікації для статистики туризму, 1995 рік» (Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics, 1995) [12], прийняті Всесвітньою туристичною організацією (World Tourism Organization, WTO), а також «Міжнародні рекомендації зі статистики туризму, 2008 рік» (International Recommendations for Tourism Statistics – IRTS 2008) [13] і «Допоміжний рахунок туризму: рекомендована методологічна основа, 2008 рік» (Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework – TSA: RMF 2008) [14], розроблені Організацією Об'єднаних Націй (United Nations, UN). Спираючись на ці документи, спробуємо дослідити сутність даних понять.

Термін «міжнародний турист» для статистичних цілей вперше було запропоновано в 1937 р. Радою Ліги Націй. У 1963 р. на конференції в Римі Організація Об'єднаних Націй рекомендувала визначення понять «відвідувач», «турист» і «екскурсант», які схвалені Статистичною комісією ООН у 1968 р.

У міжнародній статистиці термін «подорожуючий (мандрівник)» та «відвідувач» співвідносяться як загальне до часткового (рис. 1).

У той час як поняття «подорожуючий (мандрівник)» стосується будь-якої фізичної особи, яка переміщується між двома та більше географічними пунктами (країнами, районами, муніципалітетами та іншими територіальними утвореннями), «відвідувач» обмежується трьома критеріями – просторовим, часовим і цільовим.

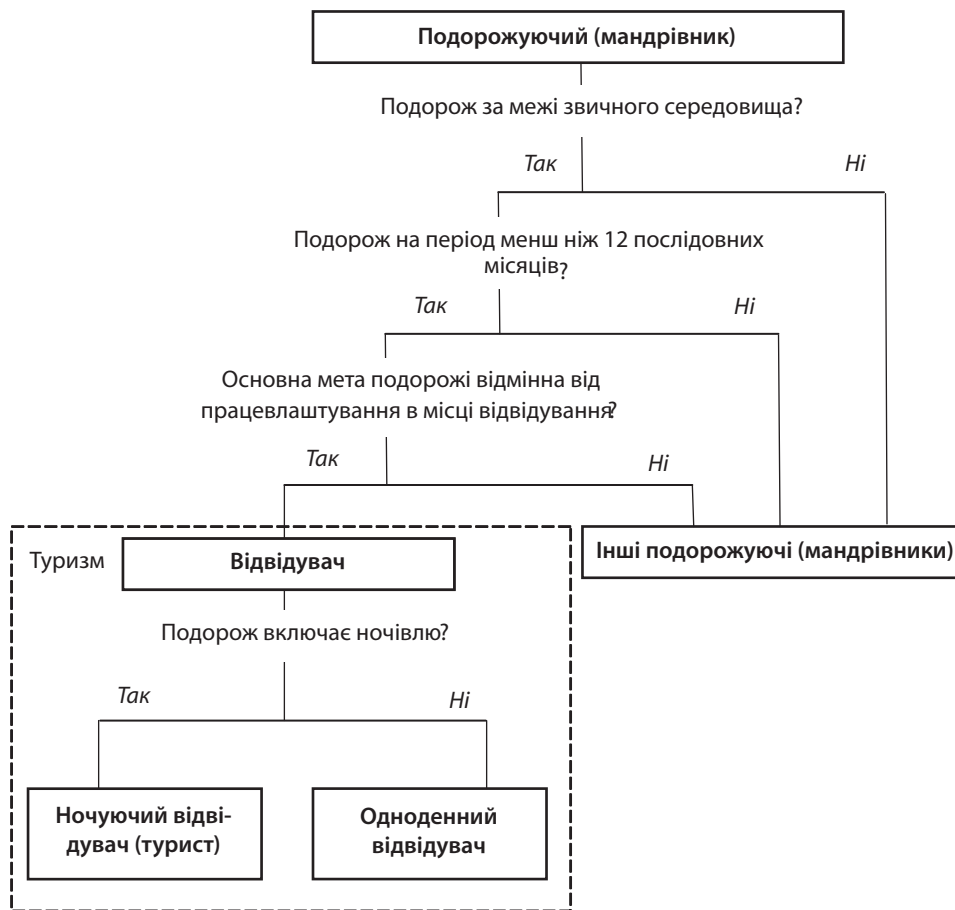

Рис. 1. Відмінність між поняттями «подорожуючий», «відвідувач» і «турист» в міжнародній практиці статистики [12, с. 19]

Просторовий критерій передбачає віднесення до категорії відвідувачів лише осіб, які подорожують за межі свого звичного середовища. Останнє не тотожне із країною постійного проживання та постійним місцем проживання, оскільки обмежується радше факторами регулярності (частота і періодичність), аніж географічними. Саме з цієї причини поїздки в школу, церкву, торговельний центр, театр тощо не є туризмом, навіть якщо останні знаходяться на значній відстані від дому подорожуючого чи в іншій адміністративно-територіальній одиниці. Розглядуваний критерій є найбільш дискусійним, оскільки містить низку суб'єктивних обмежувачів якісного характеру і має враховувати особливості та менталітет спільноти, яка проживає на конкретній території. Наприклад, у міжнародній статистиці туризму поїздки в замиські будинки (дачі) трактуються як туристичні, оскільки мають нерегулярний характер та їх прайм-ціллю є відпочинок; в Україні такий підхід невірний з причини трансформації основної мети у ведення підсобного господарства для власних чи комерційних потреб, що зумовлює необхідність періодичного відвідування дачі та призводить до виключення таких поїздок зі сфери туризму. Фактично, ознаками, які вказують на здійснення мандрівником подорожі в межах свого звичного середовища, є: значна частота поїздок; їх нетривалість; мінімальна кількість перетинів адміністративних або територіальних кордонів та відносно невелика відстань від місця постійного проживання.

Критерій часу виключити зі складу відвідувачів осіб, які залишаються чи мають намір залишитися в конкретному місці впродовж періоду, більшого за 12 місяців, тобто резидентів із місцезнаходженням на території країни (в основному, мігрантів).

Працевлаштування та отримання винагороди за роботу від підприємства, зареєстрованого у країні відвідування, є чи не єдиною метою подорожі, яка не характерна для відвідувачів. Наявність відносин трудового найму між роботодавцем і робітником (наприклад, оформлених у вигляді трудового договору) вказують на працевлаштування як основну мету подорожі. Це стосується як внутрішніх, так і міжнародних поїздок. Основними туристичними цілями є: відпочинок, відвідання друзів і родичів, отримання лікувально-оздоровчих процедур, паломництво, ділові та інші.

Одним із важливих завдань статистики туризму є виділення відвідувачів з інших підкатегорій подорожуючих. Для цього використовуються вищенаведені критерії, а також враховуються вимоги конвенцій ООН і принципи платіжного балансу і міжнародних рахунків. У цьому плані особливого значення набувають окремі категорії мандрівників, зокрема в'їзних (табл. 1).

Виключення окремих категорій подорожуючих зі складу відвідувачів (зокрема, транзитних пасажирів, в'язнів) також пов'язане із вимогами відповідних конвенцій ООН.

Виключення окремих категорій подорожуючих зі складу відвідувачів відповідно до міжнародної практики статистики туризму

Подорожуючі	Виключення з відвідувачів			Критерій			Коментар
	так	ні	залежно від обставин	просторовий	часовий	цільовий	
1	2	3	4	5	6	7	8
Особи, які регулярно пересуваються до місця роботи і у зворотному напрямі	+			+		+	Виключаються зі складу відвідувачів, незалежно від того, знаходиться місце праці в країні проживання, чи ні
Прикордонні працівники	+			+		+	
Бізнесмени, які подорожують до представництв власної компанії			+	+/-			Виключаються зі складу відвідувачів лише у випадку подорожі у межах свого звичного середовища
Особи без фіксованого місця праці (пілоти, далекобійники, агенти та ін.)			+	+/-		+/-	Виключаються зі складу відвідувачів, якщо подорож здійснюється у межах свого визначеного середовища та/або у разі отримання доходу у місці відвідування
Особи, які регулярно пересуваються до місця навчання (окрім студентів) і у зворотному напрямі	+			+			Виключаються зі складу відвідувачів, незалежно від того, знаходиться місце навчання в країні проживання, чи ні
Студенти			+	+/-	+/-	+/-	Виключаються зі складу відвідувачів у випадках: подорожі у межах свого звичного середовища, терміну навчання більш ніж 12 місяців або основної мети подорожі – отримання доходу в країні навчання
Особи, які подорожують регулярно у визначені місця для вирішення нагальних справ, участі у спортивних, культурних та інших соціальних і розважальних заходах як учасники чи глядачі	+			+			Виключаються зі складу відвідувачів незалежно від того, знаходиться місце подорожі в країні резидента, чи ні
Прикордонні покупці			+	+/-		+/-	Виключаються, якщо подорож не виходить за межі звичного середовища й основна її мета є отримання доходу в місці відвідування
Особи, які пересуваються до населених пунктів, які знаходяться в безпосередній близькості від місця проживання	+			+			Оскільки таке виключення прямо залежить від здійснення подорожі в межах звичного середовища, поняття «безпосередня близькість» повинно вказувати на розміщення пункту призначення виключно в його межах
Довготермінові мігранти (міжнародні)	+				+		Мігранти не включаються до складу відвідувачів, за винятком тих, хто повертається на історичну батьківщину на нетривалий час (наприклад, для зустрічі з родиною чи друзями)
Короткотермінові мігранти (міжнародні), напр., сезонні робітники, гастролери, лектори та ін.	+					+	Повинні бути виключені зі складу відвідувачів, оскільки отримують плату за власні трудовозатрати в країні перебування до тих пір, доки не повернуться в країну проживання
Особи, які переїжджають в інше місце в межах країни проживання на термін більше року	+				+		Виключається через довгостроковий характер такої подорожі
Особи, які переїжджають в інше місце в межах країни проживання на термін менше року			+			+/-	Виключаються у випадку їх наміру отримання доходів у пункті призначення

1	2	3	4	5	6	7	8
Дипломати, представники консульств, їх підлеглі та домашній персонал	+			+			Не визнаються відвідувачами при їх подорожі з країни проживання до місця служби і назад, оскільки їх розглядають як резидентів екстериторіального анклаву – частини території країни, яку вони репрезентують
Військовослужбовці збройних сил іноземних держав	+			+			
Кочівники	+			+		+	Не визнаються відвідувачами при їх в'їзді в країну (місце) з наміром проживання впродовж певного часу, оскільки всі відвідувані кочівниками місця традиційно є частиною їх звичного середовища, так само як і місце перебування біженців
Біженці	+			+		+	
В'язні	+			+			Не визнаються відвідувачами при їх переїзді до місця транспортування. Це саме стосується і осіб, які їх супроводжують
Міжнародні транзитні пасажирів			+	+/-			Не визнаються відвідувачами доти, доки формально не в'їдуть у країну (пройдуть паспортний контроль). Зазвичай стосується пасажирів, які залишаються на нетривалий період в чітко визначеній частині аеропортового терміналу і пасажирів кораблів, яким не дозволено висадитись
Пасажирів круїзних суден		+					Круїзні пасажирів, які прибувають в країну на круїзних суднах і ночують на кораблі, визнаються одноденними відвідувачами навіть у випадку, якщо корабель зупиняється у порту на декілька днів. Те саме стосується пасажирів яхт, команди торгових і військових кораблів
Особи, які виїхали з країни проживання, однак не в'їхали в іншу країну, зокрема такі, що перебувають у нейтральних водах		+					Визнаються внутрішніми відвідувачами
Громадяни, які проживають за кордоном		+					Включаються до відвідувачів, коли повертаються до країни, громадянами якої вони є, хоча й зазвичай вони не проживають в готелях та не користуються послугами туристичних підприємств, однак витрачають гроші на її території
Особи, які поєднують роботу та відпустку			+			+/-	Багато подорожуючих тимчасово працюють в країні відвідування, щоб відшкодувати витрати на перебування в ній (особи, які працюють за програмами au pair, готельному і туристичному бізнесі, лектори та ін.). Віднесення їх до складу відвідувачів залежить від основної мети подорожі: зарібок чи відпочинок
Екіпаж транспортних засобів	+			+			Екіпаж літаків, кораблів, поїздів може залишатися в країні слідування впродовж однієї або декількох ночей, однак не розглядаються як суб'єкти міжнародного туризму, оскільки знаходяться у своєму звичному середовищі

Примітка. Структуровано автором на основі [12, 13].

Поряд з цим, як зазначають багато науковців, існує реальна проблема незіставності статистичних показників у різних країнах, яка пов'язана не лише із використанням різних за смисловим навантаженням визначень понять туристичної діяльності, але й також із джерелом отримання даних. Одні країни покладаються на інформацію прикордонних служб, інші – готелів. Деякі не враховують як туристів іноземних подорожуючих із сусідніх країн, з якими законодавчо встановлено спеціальні

режими співробітництва. Мало того, існують випадки, коли відвідувачі, які подорожують з діловою метою, не включаються в категорію туристів [15, с. 64].

В Україні визначення основних термінів, пов'язаних із туристичною діяльністю, викладені в Законі «Про туризм» [16]. Зокрема, туристом вважається особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої

оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін. Наведена дефініція не повністю відповідає міжнародним рекомендаціям і законодавчим ініціативам більшості європейських країн. У ній чітко виокремлено лише дві характеристики, які вирізняють туриста з-поміж інших подорожуючих: часову (термін тимчасового перебування складає від 1-ї доби до 1-го року) та цільову (подорож здійснюється з будь-якою метою, за винятком заняття оплачуваною діяльністю в місці перебування). Відсутність у визначенні обмеження, пов'язаного зі звичним середовищем перебування подорожуючого, призводить до спотворення інформації, отримуваної особами, відповідальними за розробку і дотримання політики туризму в масштабах національної економіки, виникнення недостовірних даних у результаті здійснення аналітичних процедур, хиб у створенні маркетингових стратегій тощо. Вітчизняне визначення поняття «турист» фактично дозволяє відносити до цієї субкатегорії екіпажі транспортних засобів; осіб, які регулярно подорожують до населених пунктів, що знаходяться в безпосередній близькості від місця їхнього проживання; військовослужбовців на маневрах та ін. подорожуючих, що суперечить актуальній міжнародній практиці. Саме тому пропонуємо визначення поняття «турист», подане у Законі України «Про туризм», доповнити просторовим обмеженням подорожі та представити у такому вигляді: *турист – особа, яка здійснює подорож за межі свого звичного середовища з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.* Звичне середовище обмежується територією повсякденної діяльності особи, до якої входять місце постійного проживання, навчання, роботи, здійснення регулярних покупок, релігійних обрядів тощо.

У більшості європейських країн визначення поняття «турист» у багатьох аспектах корелює з вітчизняним, за винятком декількох особливостей, які, однак, мають суттєве значення для обліково-статистичної методології у сфері туризму. Наприклад, у Росії та Киргизії часові обмеження для віднесення подорожуючого до підкатегорії відвідувача складають 6 місяців, у Білорусії – відсутні взагалі.

Поняття «екскурсант» і «відвідувач» законодавчо не встановлені, хоча й входять до переліку учасників відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності згідно зі ст. 5 Закону України «Про туризм», а це визначає правомірність їх використання у вітчизняній обліково-статистичній практиці.

Туризм включає діяльність усіх категорій відвідувачів, як екскурсантів так і, власне, туристів. Тому для здійснення та обліку підприємницької діяльності у сфері туризму загальноприйнятий поділ відвідувачів не має принципового значення. Зазначимо, що останні можуть користуватися послугами операторів і агентів для здійснення поїздки, а можуть мандрувати самостійно. Інші подорожуючі зазвичай формують власну подорож, не звертаючись до професійних організацій туристично-

го ринку, однак це не виключає можливість залучення турагенцій до вирішення окремих організаційних проблем (придбання авіаквитків, візові консультації та ін.). Для туристичних операторів і агентів такі послуги відноситимуться до додаткових (детальніше – див. [17]).

ВИСНОВКИ

Для упорядкування статистичної та облікової інформації на мікро- та макrorівнях важливе значення має правильна розстановка акцентів у визначеннях понять «подорожуючий», «відвідувач», «турист» та «екскурсант». Обмежувальні критерії, запропоновані у міжнародних нормативах зі статистики туризму, є основою для чіткого їх розмежування. У вітчизняному законодавстві (зокрема, Законі України «Про туризм») упущено ключовий просторовий критерій та відсутній термін «звичне середовище», що спричиняє до спотворення обліково-статистичної інформації, яка отримується всіма рівнями управління. Запропоноване доповнення дасть можливість усунути цю ваду, максимізує конвергентність із міжнародними рекомендаціями та підвищить цінність опрацьовуваних державними органами статистики даних.

Перспективними, на наш погляд, є дослідження у продовження тематики диспозиції та класифікації туризму з урахуванням економічних реалій сьогодення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. UNWTO Tourism Highlights, 2012 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mkt.unwto.org/en/publication/unwto-tourism-highlights-2012-edition>
2. Tourism: Principles and Practice/ Chris Cooper ... [et al.]. 4th ed. – Financial Times / Prentice Hall. – 736 p.
3. Bhatia A. K. The Business of Tourism: Concepts and Strategies/ A. K. Bhatia. – New Dawn Press, 2007. – 455 p.
4. Богданова Ж. А. Поняття та види туристичної діяльності в Україні / Ж. А. Богданова // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2009. – № 4. – С. 194 – 198.
5. Богданова Ж. А. Сутність понять «туризм» та «турист» в економічній літературі / Ж. А. Богданова // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2010. – № 3. – С. 23 – 26.
6. Житенёв С. Ю. Путешествие и туризм: содержание понятий / С. Ю. Житенёв, В. С. Новиков // Приоритеты и перспективы научных исследований международного туризма в XXI веке: Труды Международной Туристской Академии. – 2010. – Вып. 5. – С. 8 – 12.
7. Савош Л. В. Визначальні характеристики та класифікаційні ознаки міжнародного туризму/ Л. В. Савош, Л. В. Михальчук // Економічний форум. – 2012. – Вып. 4. – С. 92 – 100.
8. Саранча М. А. Проблемы концептуального определения и соотношения понятий «туризм» и «рекреация» / М. А. Саранча // Вестник Удмуртского университета. Биология. Науки о Земле. – 2009. – Вып. 2. – С. 105 – 118.
9. Стецько Н. Туристична термінологія в контексті світового досвіду та українського законодавства / Н. Стецько // Наукові записки ТНПУ. Сер. Географія. – 2007. – С. 120 – 125.
10. Стецько Н. Основні поняття і визначення туризму як сфери діяльності / Н. Стецько // Наукові записки ТНПУ. Сер. Географія. – 2011. – № 1.
11. Raina A. K. Ecology Wildlife and Tourism Development: Principles Practices and Strategies/ A. K. Raina. – Sarup and Sons, 2005. – 336 p.

12. Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics, 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pub.world-tourism.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1033/1033-1.pdf>

13. International Recommendations for Tourism Statistics – IRTS 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesm/SeriesM_83rev1e.pdf

14. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework – TSA: RMF 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf

15. Singh L. K. Trends in Travel and Tourism and Laws / L. K. Singh. – Isha Books, 2008. – 366 p.

16. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР.

17. Височан О. С. Раціональна класифікація видів діяльності – основа побудови ефективної системи обліку доходів і витрат туристичних підприємств / О. С. Височан, О. О. Височан // Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу у сучасних концепціях управління : Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (19 – 21 травня 2011 р., м. Судаку). – Сімферополь : АРІАЛ, 2011. – С. 62 – 65.

REFERENCES

Bhatia, A. K. *The Business of Tourism: Concepts and Strategies*: New Dawn Press, 2007.

Bogdanova, Zh. A. "Poniattia ta vydy turystychnoi diialnosti v Ukraini [Concept and types of tourism in Ukraine]". *Visnyk ZhDTU*, no. 4. (2009): 194-198.

Bogdanova, Zh. A. "Sutnist poniat «turizm» ta «turyst» v ekonomichnii literaturi [The essence of the concepts of "tourism" and "tourist" in the economic literature]". *Visnyk ZhDTU*, no. 3. (2010): 23-26.

Cooper, C. *Tourism: Principles and Practice*: Prentice Hall. "Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics, 1995". <http://pub.world-tourism.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1033/1033-1.pdf>

"International Recommendations for Tourism Statistics – IRTS 2008". http://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesm/SeriesM_83rev1e.pdf

Raina, A. K. *Ecology Wildlife and Tourism Development: Principles Practices and Strategies*: Sarup and Sons, 2005.

Sarancha, M. A. "Problemy kontseptualnogo opredeleniia i sootnosheniia poniaty «turizm» i «rekreatsiia» [Problems of definition and conceptual relationship between the concepts "tourism" and "recreation"]". *Vestnik Udmurtskogo universiteta*, no. 2 (2009): 105-118.

Stetsko, N. "Turystychna terminolohiia v konteksti svitovoho dosvidu ta ukrainskoho zakonodavstva [Tourist terminology in the context of international experience and Ukrainian legislation]". *Naukovi zapysky TNPU* (2007): 120-125.

Stetsko, N. "Osnovni poniattia i vyznachennia turyzmu iak sfery diialnosti [Basic concepts and definitions of tourism as a field of activity]". *Naukovi zapysky TNPU*, no. 1 (2011).

Savosh, L. V., and Mikhalchuk, L. V. "Vyznachalni kharakterystyky ta klasyfikatsiini oznaky mizhnarodnoho turyzmu [Determinants characteristics and classification features international tourism]". *Ekonomichnyi forum*, no. 4 (2012): 92-100.

Singh, L. K. *Trends in Travel and Tourism and Laws*: Isha Books, 2008.

"Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework – TSA: RMF 2008". http://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf

"UNWTO Tourism Highlights, 2012 Edition". <http://mkt.unwto.org/en/publication/unwto-tourism-highlights-2012-edition>

Visochan, O. S., and Visochan, O. O. "Ratsionalna klasyfikatsiia vydiv diialnosti – osnova pobudovy efektyvnoi systemy obliku dokhodiv i vytrat turystychnykh pidpriemstv [Rational classification of activities is the basis of an effective system of income and expenditure of tourist enterprises]". Simferopol: АRIАL, 2011. 62-65.

"Zakon Ukrainy «Pro turyzm» vid 15.09.1995 № 324/95-VR. [Law of Ukraine "On Tourism" from 15.09.1995 № 324/95-VR.]".

Zhitenëv, S. Yu., and Novikov, V. S. "Puteshestvie i turizm: sodержanie poniaty [Travel and Tourism: the content of concepts]". *Trudy Mezhdunarodnoy Turistskoy Akademii*, no. 5 (2010): 8-12.